

Človek buď je, alebo sa len zdá

Gizela Gáfriková (20. októbra 1945 – 6. marca 2014)

Gizke, vrúcne.

Vzťah k pravde a z toho prameniaca snaha o korektnosť, dôslednosť, vecnosť a presnosť charakterizujú život a prácu literárnej historičky Gizely Gáfrikovej, nech sa už pozrieme na ktorúkoľvek z jej životných etáp. „Prapríbehy“ literárnych dejín i z literárnych dejín sú v jej podaní viac než len predmetom bádateľských ambícií a snáh, majú svoj duchovný význam práve vo vzťahu k vernosti pravde, v úsilí priblížiť sa jej čo najviac. Presne v oblúku od rozpoznania fikcie a pravdy sa pohybuje jej vedecký i ľudský rozmer. Výzvy o potrebe nanovo objektívne a presne stanoviť hranice medzi „fiktívnosťou a autenticitou“ v literárnohistorickom výskume opakovane adresované bádateľskej obci sú súčasťou takmer každej z jej vedeckých prác.

Demýtizácia, či inak povedané, odhaľovanie toho, čo sa len zdá, ale v skutočnosti nie je, vyhl'adávanie vecných faktov (ad fontes), demaskujúcich neoprávnené, neoverené, ba niekedy vari i zámerné fabuly. Vďaka týmto zásadám osvetlila nejedno „tajomné“ miesto na mape literárnej histórie. Jej zásluhou sa odstránili mnohé nepravdivé tvrdenia sprevádzajúce napríklad dielo Hugolína Gavloviča, ktoré nesporne patrí medzi najpozoruhodnejšie výtvary záverečnej fázy slovenského literárneho baroka. Kritickým vydaním *Valaskej školy mravív stodoly* (Veda, 1989) nielen nanovo sprístupnila tohto autora čitateľom, no zároveň skorigovala zavádzajúce zásahy jeho prvého editora Michala Rešetku, zrekonštruovala pôvodnú podobu textu i knihy a významne posunula aj doterajšiu úroveň slovenskej textológie – editorsky i teoreticky. Jej sprievodné štúdie a komentáre sú pre pokračovateľov v tejto disciplíne vynikajúcou metodologickou inštrukciou. Vďaka jej úsiliu sa tomuto autorovi v posledných rokoch venovala zvýšená pozornosť (*Hugolín Gavlovič a jeho dielo v dobovom a literárnom kontexte*, Ústav slovenskej literatúry SAV, 2013). Jej zásluhou vyšiel aj doteraz nevydaný Gavlovičov rukopis *Kresťanskej školy* (Ústav slovenskej literatúry SAV – Kalligram, 2013).

„Pohľady na staršiu literatúru“ Gizely Gáfrikovej sú nielen sondami do problematiky barokovej literárnej kultúry, ale rozvážne a presne mapujú trasy, ktorými by sa ďalší výskum mohol (a ako sa viackrát potvrdilo i mal) uberať. Nevyhýbala sa ani komplikovaným (či ideologicky alebo bádateľsky) a z toho dôvodu nepopulárnym témam. Patrí k nim nesporne otázka jazyka v slovenskej literárnej kultúre v predpisovnom období a výskum počiatkov reflektovania slovenskej historiografie – historiae litterariae. Usilovala sa pritom konštruktívne usmerniť diskusiu; preniesť ju na objektívnu, neideologizovanú platformu (*Pannonia docta – Učená Panónia. Z predhistórie literárnej historiografie*, Veda, 2003). Jej dôkladné poznanie primárnych prameňov starších období literárnych dejín jej pritom umožnilo problematizované javy nielen zaznamenávať na úrovni bežné-

ho mapovania a evidencie, ale aj komentovať a vysvetľovať (*Zabúdané súvislosti*, Slovak Academic Press, 2006).

Narodila sa v Banskej Bystrici, kde vychodila základnú i strednú školu. V rokoch 1964 – 1969 študovala históriu a slovenčinu na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Roku 1969 nastúpila ako interná aspirantka do Ústavu slovenskej literatúry Slovenskej akadémie vied v Bratislave, kde pracovala až do januára 2014. Okrem literárnej vedy sa sama venovala literárnej tvorbe. Od stredoškolských štúdií publikovala verše v *Mladej tvorbe*, neskôr aj v *Slovenských pohľadoch*. Roku 1974 vydala cenzúrou oklieštenú básnickú zbierku *Potichu*, ktorá vyšla opäť v rozšírenej podobe v roku 2008. Pozoruhodné sú aj jej preklady z francúzštiny, latinčiny a poľského jazyka.

V jednej Gavlovičovej básni z *Kresťanskej školy* labuť odchádza zo svojho pozemského do nebeského domova. Čistobiela. Už sa nemusí báť ani hájnikov ani pytlíakov. Ako Gizka hovorí v jednej zo svojich básní: „*Prepustiť v pokoji. / Bez síry / zlobných slov.*“

Budeš nám veľmi chýbať.

Timotea Vráblová